

การยกระดับการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น

ทิพย์สุดา พุฒจร¹ และฐิติมา เวชพงค์²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม และเพื่อจัดทำแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสังเกต สัมภาษณ์ และประชุมกลุ่ม ผู้จัดการวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร บุคลากรภาครัฐ และบริษัทท่องเที่ยว ใน 5 เส้นทางท่องเที่ยว ได้แก่ แม่ฮ่องสอน สุโขทัย ตราด-จันทบุรี ชุมพร-ระนอง สตูล ผลการศึกษาพบว่า การยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ได้แก่ จังหวัดสุโขทัยยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้เครื่องประดับนาฏศิลป์ และกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตโฮมสเตย์ชุมชนบ้านวังวน จังหวัดสตูล ยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโตนป่าหนั้น และจังหวัดตราด ยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนสลักคอก ด้วยการวางแผนแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้จัดการวัฒนธรรมและคณะผู้วิจัย ผู้จัดการวัฒนธรรมดำเนินการยกระดับด้วยตนเอง การสังเกตผลระหว่างการดำเนินกิจกรรมยกระดับ และการสะท้อนผลหลังดำเนินกิจกรรมยกระดับจากนักท่องเที่ยวและผู้จัดการวัฒนธรรม ส่วนการจัดทำแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ด้วยการประชุมวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมของกิจกรรมแต่ละเส้นทางท่องเที่ยว และให้แนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมตามกระบวนการ ประกอบด้วย การตัดสินใจเลือกแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม กระบวนการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม การกำหนดคุณสมบัติของผู้จัดการวัฒนธรรม การยกระดับผู้จัดการวัฒนธรรม การยกระดับการจัดการรวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรม การยกระดับการถ่ายทอดวัฒนธรรม การยกระดับการสร้างการเรียนรู้ การยกระดับการเตรียมความพร้อมนักท่องเที่ยว การยกระดับการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น การยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้ริบทชุมชน การยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวทำอาหารท้องถิ่น การยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวพักโฮมสเตย์ การยกระดับการจัดการวัฒนธรรมให้คงอยู่ การยกระดับการประสานความร่วมมือ และการยกระดับการประเมินผลการจัดการวัฒนธรรม

คำสำคัญ : 1. การจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น 2. วัฒนธรรม 3. การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี อีเมล : tipsuda_s@hotmail.com
โทร : 08 9633 5895

²อาจารย์ ดร. ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ อีเมล : vtitima@yahoo.com
โทร : 09 8747 8551

Upgrading the management of culture for local experience tourism

Tipsuda Putjorn³ and Thitima Vechpong⁴

Abstract

The research aimed to study the management of culture for local experience tourism, to upgrade its management, and to provide the guidelines for upgrading. A qualitative research method was applied including observation, interviews and focus group discussion with cultural managers of tourism activities, experts, governmental managers and staff, and local tour operators of 5 provincial tourism routes of Mae Hong Son, Sukhothai, Trat-Chanthaburi, Chumphon-Ranong, and Satun. The results show that Sukhothai upgrades the tourism activity through the making of Thai traditional dancing accessories, and the learning of Wang Won community lifestyles, while, in Satun, the upgrade is taken in Baan Ton Panan community based-tourism. In Trat, community based-tourism in the Salak Khok community is upgraded. The method was cultural managers and researchers' participation in planning, was proceeded by cultural managers themselves, with observations of the results of upgrading the management of culture and feedback of the results of upgrading the management of culture from tourists and cultural managers. Preparation of the guidelines for upgrading the local culture management of local experience tourism was made by establishing focus groups to discuss and analyze the cultural management potential that relate to the activities of the tourism routes as well as summarizing and providing a guideline for culture management consisting of decisions on approaches of upgrading, process of upgrading, setting the qualification of cultural manager, enhancing the knowledge of cultural managers, upgrading the collection of cultural knowledge, upgrading the cultural transfer, upgrading of learning, upgrading the process of educating the tourists before traveling, upgrading the management of local experience tourism activities, upgrading the activities of learning communities' contexts, upgrading the activities of local food cooking, upgrading the activities of overnight in homestays, upgrading the management to maintain the culture, upgrading co-operation, and upgrading the evaluation of cultural management.

Keywords: 1. Local culture management 2. Cultural resources 3. Local experience tourism

---

³ Assistant Professor, Ph.D., Faculty of Management Science, Silpakorn University, Phetchaburi IT Campus, Phetchaburi, Thailand.
Email address: tipsuda_s@hotmail.com Tel: 08 9633 5895

⁴ Lecturer, Ph.D., Faculty of Education, Silpakorn University, Sanam Chandra Palace Campus, Nakhon Pathom, Thailand.
Email address: vtitima@yahoo.com Tel: 09 8747 8551

บทนำ

จากการดำเนินการวิจัยช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวทางการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของเมืองรอง 10 แห่ง ซึ่งเป็นโครงการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสถึงความเป็นท้องถิ่นด้วยการลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้ หรือการผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การได้เห็น การได้ยิน การรับรส การได้กลิ่น การได้สัมผัส ทั้งทางกายและใจ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น (local experience) อย่างแท้จริง โดยได้รับความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา จากผลการศึกษา พบว่า 1. ผู้จัดการวัฒนธรรม ได้แก่ ชุมชนเป็นกลุ่มอาชีพในชุมชน ผู้ประกอบการเป็นคนในท้องถิ่น ร่วมกับคนในท้องถิ่น และผู้ประกอบการเป็นคนนอกท้องถิ่น 2. การจัดกิจกรรมเพื่อเข้าถึงประสบการณ์ท้องถิ่น ได้แก่ กิจกรรมเดินชมวิถีชีวิตท้องถิ่น พักโฮมสเตย์ กิจกรรมงานหัตถกรรม ทำขนมและอาหารท้องถิ่น เป็นต้น 3. การรวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรม มาจากการถ่ายทอดจากครอบครัว บรรพบุรุษ ครูพักลักจำ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนและการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4. การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว ด้วยการบรรยาย สาธิต การให้ลงมือทำ การให้เดินศึกษาวิถีชุมชน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น 5. การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว ด้วยการบอกเล่าความเชื่อเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ ศาสนา ภูมิปัญญา เป็นต้น 6. การจัดการวัฒนธรรมให้คงอยู่ด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจัดการวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว การสร้างความภาคภูมิใจและตระหนักการอนุรักษ์วัฒนธรรม การประสานงานระหว่างช่วงวัย เพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดส่งต่อกัน เป็นต้น 7. ปัญหาและอุปสรรคการจัดการวัฒนธรรม ผู้จัดการวัฒนธรรมขาดความรู้ความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่างชาติ การถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ เป็นต้น 8. แนวทางการจัดการวัฒนธรรม การวางบทบาทให้ภาคีทุกภาคีเอกชนช่วยทำหน้าที่แปลภาษาอังกฤษและสื่อสารร่วมกัน และพัฒนาความสามารถการสื่อความหมาย และวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้ชัดเจนระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะและนักท่องเที่ยวทั่วไป (Phomnimitkul, Putjorn, & Vechpong, 2018: p-w)

งานวิจัยข้างต้น การจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับโครงการ The Link เป็นการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวตามสิ่งที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นผู้กำหนด ท้องถิ่นมีหน้าที่จัดกิจกรรมตามตารางกิจกรรม และตามการประสานงาน จึงไม่มีความแตกต่างจากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น และกิจกรรมท่องเที่ยวของแต่ละท้องถิ่นมีศักยภาพเข้าถึงประสบการณ์ท้องถิ่นที่ต่างกันไป บางท้องถิ่นอาจตรงตามเป้าหมายที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน แต่บางท้องถิ่นอาจไม่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงประสบการณ์ท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง แม้โครงการวิจัยจะสามารถเกิดแนวทางการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น และสามารถเชื่อมประสานความร่วมมือกับท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวได้ แต่ก็ยังเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมเพื่อให้หลายฝ่ายได้มาหารือกันจนได้แนวทางต่าง ๆ ซึ่งหากไม่ได้มีแนวทางที่กำหนดไปปฏิบัติหรือมีการจัดการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม การจัดการท่องเที่ยวจะไม่สามารถตรงตามเป้าหมายและเจตนารมณ์ที่สำคัญของการจัดการวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวให้เป็นส่วนหนึ่งของการรักษาอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ แม้ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะไม่ได้ดำเนินโครงการ The Link แล้ว แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ซึ่งท้องถิ่นต้องมีความพร้อมจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวบนพื้นฐานความ

เข้มแข็งของวัฒนธรรมและชุมชนเป็นสำคัญ

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาพื้นที่จังหวัดต้นแบบใน 5 เส้นทางท่องเที่ยวเมืองรอง ภายใต้โครงการ The Link ตามความพร้อมและความต้องการของแต่ละจังหวัด และศักยภาพของแต่ละกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ให้สามารถสร้างกระบวนการวิจัยจนเกิดแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น และเกิดการยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ต้นแบบได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการวิจัยมีการถอดบทเรียนสำคัญจากการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม และจัดทำแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม เพื่อให้ได้แนวทาง แนวคิดสำคัญ แก่หน่วยงาน องค์กร หรือท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ไปปรับประยุกต์ใช้จัดการอย่างเหมาะสม สามารถรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายให้ได้รับประสบการณ์ท้องถิ่น และท้องถิ่นเกิดความตระหนักและเข้าใจในคุณค่าวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของตน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อยกระดับการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของพื้นที่ต้นแบบ
2. เพื่อจัดทำแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของพื้นที่ต้นแบบ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งประมวลความรู้สำคัญได้ว่า การจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ดำเนินการสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งการค้นหา การรักษา การใช้คุณค่า และตอบสนองความต้องการของสังคม ชุมชน และมนุษย์ (Leadchanrich, 2011: 19) การจัดการวัฒนธรรมด้วยการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการจัดการองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยการนำสิ่งต่าง ๆ มาประกอบรวมกันให้กลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความหมายในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้จัดการวัฒนธรรมต้องศึกษา หาความรู้ เตรียมความพร้อมให้กับนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม เพื่อแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการดำรงอยู่ได้ของวัฒนธรรม (Chainok, 2010: 28-29) และควรจัดการให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น ศิลปวัฒนธรรม การชื่นชมในสุนทรียภาพของโบราณวัตถุสถาน คุณค่าทางวิชาการ และการศึกษา การเสริมสร้างมิตรภาพระหว่างผู้คน (Kuiarpai, 2010: 7) สัมผัสถึงเอกลักษณ์ ความงดงามทางวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งใจในวัฒนธรรมชุมชน คำนี้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคล วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมชุมชน ในขณะที่ชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวด้านการสร้างรายได้และการจ้างงาน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Netirangsiwatchara, 2011: 13)

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงต้องสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งศึกษาความเข้าใจความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ประสบการณ์ใหม่เพิ่มขึ้น รวมทั้งการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (Jittangwattana, 2005: 17) ในการเข้าถึงประสบการณ์ท้องถิ่นด้วยกลไกการท่องเที่ยวนั้น จึงต้องเน้นการนำเสนอประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ด้วยการสร้างการรับรู้ความรู้สึก

พฤติกรรมและคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว บนพื้นฐานของความรู้และความเข้าใจในสินค้าและบริการท่องเที่ยว ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ Functional experiences คือ ความพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวมีต่อการบริการหรือการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงคุณค่าของเงิน Social experiences คือ คุณค่าที่นักท่องเที่ยวได้รับและมีส่วนร่วมได้ทำประโยชน์ให้กับสังคม Emotion experiences คือ ความรู้สึกและคุณค่า ที่นักท่องเที่ยวได้รับเมื่อเลือกทำกิจกรรมท่องเที่ยวแล้วรู้สึกว่าจะมีความแตกต่างจากที่เคยสัมผัสมา (Eamlaorpakdee, 2005) หรืออาจแบ่งประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ 5 ประเภท ได้แก่ ประสบการณ์ การสัมผัสสัมผัส (ประสาทสัมผัส) ประสบการณ์ทางอารมณ์ (ความรู้สึก) ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ (ความคิด) ประสบการณ์ทางกายภาพ พฤติกรรม และวิถีชีวิต (การปฏิบัติ) และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Schmitt, 2000; cited in Timdang, 2011)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (purposive sampling) เฉพาะกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของพื้นที่ต้นแบบ จากพื้นที่ศึกษา 7 จังหวัด ใน 5 เส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมและต้องการเข้าร่วมดำเนินการวิจัย ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน สุโขทัย ตราน-จันทบุรี ชุมพร-ระนอง และสตูล ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยผู้จัดการวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลและจัดกิจกรรมท่องเที่ยว รวมจำนวน 74 คน ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคลากรของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สมาคมไทยท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Thai Responsible Tourism Association: TRTA) องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) และนักวิชาการ จำนวน 31 คน ผู้เชี่ยวชาญลงพื้นที่ประเมินศักยภาพและให้แนวทางยกระดับการจัดการวัฒนธรรม จำนวน 41 คน และบุคลากรของบริษัทนำเที่ยว จำนวน 13 คน รวมกลุ่มเป้าหมายร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมด 159 คน

การกำหนดพื้นที่ต้นแบบเพื่อยกระดับจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของพื้นที่ต้นแบบ กำหนดโดยคณะผู้วิจัย ผู้เชี่ยวชาญ และบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยการประชุมร่วมกันคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบจาก 5 เส้นทางท่องเที่ยว เพื่อการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นให้เกิดผลได้จริง ด้วยการกำหนดพื้นที่ต้นแบบแบบเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ ศักยภาพของผู้จัดการวัฒนธรรม แนวทางการยกระดับจัดการวัฒนธรรมที่สามารถดำเนินการพัฒนาขึ้นได้จริงในช่วงระยะเวลาของการวิจัย รวมทั้งความสนใจและความพร้อมให้ความร่วมมือดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับคณะผู้วิจัย พื้นที่ต้นแบบมี 3 แห่ง ได้แก่ 1. จังหวัดสุโขทัย กิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้เครื่องประดับนาฏศิลป์ กิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตโฮมสเตย์ชุมชนบ้านวังวน 2. จังหวัดสตูล กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนโตปาหนัน 3. จังหวัดตราด กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนสลักคอก

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แนวคำถามเชิงลึก แนวคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง ประเด็นในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวม

ข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อศึกษาการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น และการศึกษาแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยการนำข้อมูลจากผลการศึกษาทั้งหมดมาทำการเปรียบเทียบข้อมูล ตรวจสอบความสอดคล้องและถูกต้องของข้อมูล การจัดระเบียบข้อมูลด้วยการจัดประเภทและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล แปลความหมายและตีความข้อมูล ตรวจสอบความเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีตรวจสอบสามเส้าด้านเนื้อหา แล้วจึงทำการวิเคราะห์เพื่ออภิปรายผลจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การยกระดับการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของพื้นที่ต้นแบบ คณะนักวิจัยได้ดำเนินการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของพื้นที่ต้นแบบ ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีการวางแผน (plan) การปฏิบัติ (action) การสังเกต (observation) และการสะท้อนผล (reflection) หรือ PAOR โดยได้ดำเนินการยกระดับ ดังนี้

1. จังหวัดสุโขทัย

1.1 กิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้เครื่องประดับนาฏศิลป์ การวางแผน (plan) ผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นผู้จัดการวัฒนธรรมร่วมวางแผนจัดการรวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรมเครื่องประดับนาฏศิลป์ และจัดกิจกรรมทำพวงกุญแจลายไทยให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำด้วยตนเอง เพื่อสร้างความพร้อมรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น การดำเนินการยกระดับ (action) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์ และสังเกตการทำเครื่องประดับนาฏศิลป์ รวบรวมองค์ความรู้ทั้งประวัติความเป็นมา ประเภทของเครื่องประดับนาฏศิลป์ วัสดุอุปกรณ์ ขั้นตอนการทำอย่างละเอียด โดยให้ผู้จัดการวัฒนธรรมทำการตรวจสอบข้อมูล เรียบเรียงเนื้อหาส่วนที่ใช้ในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ร่วมกันออกแบบพวงกุญแจ พร้อมวิธีการถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมด้วยกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ และทำการทดสอบการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวจากกลุ่มนักท่องเที่ยว ด้วยการบรรยายองค์ความรู้วัฒนธรรมเครื่องประดับนาฏศิลป์ การสาธิตและการให้คำแนะนำระหว่างนักท่องเที่ยวที่ลงมือทำพวงกุญแจลายไทยด้วยตนเอง การสังเกต (observation) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตการดำเนินการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวชုดทดสอบ ผู้จัดการวัฒนธรรมมีความมั่นใจและความรู้ในการบรรยายเรื่องราวประวัติความเป็นมา ความสัมพันธ์ของเครื่องประดับนาฏศิลป์กับวัฒนธรรมสุโขทัย สามารถสาธิตและให้คำแนะนำนักท่องเที่ยวในการถอดและทำพวงกุญแจได้เองจนสำเร็จ การสะท้อนผล (reflection) ผู้จัดการวัฒนธรรม สะท้อนถึงองค์ความรู้ที่ทางคณะผู้วิจัยได้รวบรวมให้มีความละเอียดครบถ้วนสามารถนำไปพัฒนาและผลิตเป็นสื่อต่าง ๆ ได้ เช่น กิจกรรมถอดและทำพวงกุญแจลายไทย นักท่องเที่ยวสามารถทำได้ และมีความพร้อมจัดกิจกรรมท่องเที่ยวหากนักท่องเที่ยวมีความต้องการ ส่วนนักท่องเที่ยวก็ได้สะท้อนถึงความประทับใจในกิจกรรมการทำเครื่องประดับนาฏศิลป์ ซึ่งมีความละเอียดสวยงาม กระบวนการไม่ยุ่งยากและยังได้เป็นของที่ระลึกอีกด้วย

1.2 กิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตโฮมสเตย์ชุมชนบ้านวังวน การวางแผน (plan) ผู้นำและสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านวังวน ร่วมวางแผนการรวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรมของชุมชน และ

การจัดทำปฏิทินวัฒนธรรมชุมชนในรอบ 1 ปี เพื่อใช้ประกอบการถ่ายทอดองค์ความรู้วัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว การดำเนินการยกระดับ (action) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์รวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรมของชุมชนจากผู้นำสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ และชาวบ้านในชุมชน จัดทำร่างปฏิทินวัฒนธรรมและร่วมประชุมกับชุมชนทบทวนความครบถ้วนถูกต้องของข้อมูล จัดทำสื่อปฏิทินวัฒนธรรมและส่งมอบให้ผู้นำกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังวนนำไปใช้เตรียมการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว การสังเกต (observation) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตการดำเนินการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวชุดทดสอบ ผู้จัดการวัฒนธรรมชุมชนบ้านวังวนได้นำสื่อปฏิทินวัฒนธรรมในรอบ 1 ปี แวะวนไว้บริเวณบ้านพักโฮมสเตย์ของผู้นำกลุ่ม ซึ่งเป็นสถานที่ต้อนรับและจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ด้วยข้อจำกัดเวลาการทำกิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาล่าช้า จึงไม่ได้บรรยายถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวแต่ให้อิสระแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจได้เรียนรู้ด้วยตนเอง การสะท้อนผล (reflection) ตัวแทนกลุ่มโฮมสเตย์ สะท้อนถึงปฏิทินวัฒนธรรมชุมชนนอกจากให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ยังมีแนวความคิดนำปฏิทินวัฒนธรรมชุมชนถวายให้เจ้าอาวาสวัดตลิ่งชันได้ใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนของชุมชน เพื่อสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งมีแนวความคิดในการกำหนดข้อไม่ควรปฏิบัติในชุมชน เพื่อควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวไม่ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เหมาะสมในชุมชน และตัวแทนนักท่องเที่ยวได้สะท้อนถึงความสำคัญของปฏิทินวัฒนธรรมชุมชนในรอบ 1 ปี สามารถบอกข้อมูลวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างละเอียดและเข้าใจ ทำให้ตระหนักได้ถึงการให้ความสำคัญในการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชน

2. จังหวัดสตูล การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโตนป่าหนั้น การวางแผน (plan) ชุมชนมีความต้องการความรู้การจัดการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน ได้ร่วมวางแผนให้คณะผู้วิจัยมาให้ความรู้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อชุมชน การดำเนินการยกระดับ (action) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ถ่ายทอดให้ความรู้สร้างความเข้าใจการใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาชุมชน พร้อมยกตัวอย่างชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนได้เห็นภาพและเข้าใจง่าย คณะผู้วิจัยได้พูดคุยและร่วมกันทบทวนจนได้แนวทางการยกระดับด้วยการนำทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่มาใช้ให้มากขึ้น และเพิ่มกิจกรรมท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถลงมือทำได้ ชุมชนจึงได้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเอง เพื่อเตรียมรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวชุดทดสอบ การสังเกต (observation) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตการดำเนินการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว ชุมชนมีการนำทรัพยากรวัฒนธรรมภายในชุมชนมาใช้ในกิจกรรมท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสลงมือทำกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่ามากขึ้น เช่น กิจกรรมเก็บผักกูด การทำอาหารจากผักกูด และผู้จัดการวัฒนธรรมมีการพัฒนาการถ่ายทอดองค์ความรู้วัฒนธรรมที่มั่นใจ กล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจน การสะท้อนผล (reflection) ตัวแทนของชุมชน สะท้อนผลถึงชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และมีความเข้าใจในตัวตนของชุมชน ส่วนนักท่องเที่ยวได้สะท้อนถึงความประทับใจในกิจกรรมและบรรยากาศของชุมชน อธิบายคำไม่ตรีของคนในชุมชน เกิดความเข้าใจวิถีของชาวมุสลิมทางภาคใต้มากขึ้น กิจกรรมท่องเที่ยวน่าสนใจ แต่ขาดโอกาสเรียนรู้เชิงลึกในบางกิจกรรมอย่างเต็มที่

3. จังหวัดตราด การท่องเที่ยวโดยชุมชนสลักคอก การวางแผน (plan) ชุมชนมีความต้องการรวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรมชุมชนและจัดทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ได้วางแผนจัดทำปฏิทินชุมชน เพื่อใช้เผยแพร่ความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชน การดำเนินการยกระดับ (action) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่

สัมภาษณ์ผู้นำและสมาชิกชมรมนำเที่ยวพื้นบ้านสลักคอก จัดทำการรวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรมของชุมชน จัดทำร่างปฏิทินชุมชน และนำองค์ความรู้วัฒนธรรมของชุมชนพร้อมร่างปฏิทินชุมชนตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนจากคนในชุมชน แล้วจึงนำร่างปฏิทินชุมชนให้ผู้นำชมรมนำเที่ยวพื้นบ้านสลักคอกใช้เตรียมความพร้อม ถ่ายทอดองค์ความรู้วัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวชุดทดสอบ การสังเกต (observation) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกต การดำเนินการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว ผู้นำสามารถบรรยายประกอบปฏิทินชุมชน ทั้งกิจกรรม การพัฒนาชุมชน งานประเพณี ผลผลิตจากทะเล ผลผลิตจากสวน อาหารท้องถิ่นในรอบ 1 ปี พร้อมเรื่องเล่า เรื่องราวประกอบให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและน่าสนใจอย่างมาก การสะท้อนผล (reflection) ผู้นำและตัวแทน สมาชิกชมรมนำเที่ยวพื้นบ้านสลักคอก สะท้อนถึงความพอใจต่อปฏิทินที่มีความละเอียด และเห็นประโยชน์ ในการนำปฏิทินนี้ไปบอกเล่าเรื่องราวของชุมชนบ้านสลักคอกได้ และนักท่องเที่ยวสามารถทำความเข้าใจ ได้โดยง่าย ส่วนนักท่องเที่ยวได้สะท้อนถึงการฟังการบรรยายประกอบปฏิทินชุมชนทำให้มีความรู้ความเข้าใจ วิธีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่ชัดเจน รวมถึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ที่ได้สร้างผลผลิตให้แก่คนในชุมชนสลักคอกได้ตลอดทั้งปี

สรุปกระบวนการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ท้องถิ่นของพื้นที่ต้นแบบ ประกอบด้วย 1. การประเมินศักยภาพในการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เชิงประสบการณ์ท้องถิ่น วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และผลที่ได้รับจากการจัดการวัฒนธรรม 2. การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้จัดการวัฒนธรรมต่อการจัดการวัฒนธรรมฯ ด้วยการมีส่วนร่วม ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ได้ข้อสรุปตรงกัน 3. การวิเคราะห์ความจำเป็นหรือความสำคัญการยกระดับการจัดการ วัฒนธรรมฯ พิจารณาถึงประโยชน์ที่ได้รับและผลกระทบต่อผู้จัดการวัฒนธรรม วัฒนธรรม ชุมชนและสังคม 4. การกำหนดเป้าหมายการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมให้ชัดเจน สอดคล้องกับศักยภาพ ปัญหา ความต้องการ และความจำเป็น 5. การวางแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย เป็นแนวทาง นำไปสู่การยกระดับการจัดการวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง 6. กระบวนการ ยกระดับการจัดการวัฒนธรรม ด้วยการวางแผนชัดเจน ทั้งการกำหนดผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยว วิธีดำเนินการ ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณ และการติดตามประเมินผล การดำเนินการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม มีขั้นตอนชัดเจน ใช้ทรัพยากรเดิมที่มีอยู่ต่อยอดให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าและให้โอกาสทุกคนที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วม ดำเนินการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม 7. กระบวนการติดตามและประเมินผลการยกระดับการจัดการ วัฒนธรรมด้วยการสังเกตอย่างเป็นระบบโดยผู้จัดการวัฒนธรรม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดการวัฒนธรรม เจ้าของ ทรัพยากรหรือผู้ใช้ทรัพยากร เพื่อให้ได้ความคิดที่หลากหลาย การประมวลข้อสังเกต เพื่อร่วมกันสร้าง กระบวนการคิดวิเคราะห์ถึงแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จัดทำแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของพื้นที่ต้นแบบ หลังจากกลุ่มเป้าหมายลงพื้นที่ตามเส้นทางท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยได้ จัดประชุมร่วมดำเนินการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เชิงประสบการณ์ท้องถิ่นสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติในแต่ละกิจกรรมท่องเที่ยว และให้แนวทางการยกระดับ การจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นฯ ของพื้นที่ต้นแบบ 5 เส้นทางท่องเที่ยว สามารถสรุปแนวทางการยกระดับการ จัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของพื้นที่ต้นแบบ 15 แนวทาง พร้อม

ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมฯ ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม มีรายละเอียดดังนี้

1. การตัดสินใจเลือกแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ด้วยกลไกการตัดสินใจของผู้ประกอบการ ผู้นำกลุ่ม สมาชิกและผู้นำกลุ่มร่วมกัน และชุมชนร่วมตัดสินใจ ยึดเป้าหมายเพื่อยกระดับการจัดการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ และมีการเชื่อมโยงสู่การเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น และเลือกยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมมากขึ้น

2. กระบวนการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ด้วยการประเมินศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ตามความต้องการของผู้จัดการวัฒนธรรม พร้อมให้ออกสคนในพื้นที่ร่วมดำเนินการ กระบวนการยกระดับด้วยการรวบรวมองค์ความรู้ในชุมชน นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนา กำหนดกิจกรรมการพัฒนา วางแผนการดำเนินการพัฒนา การดำเนินการพัฒนา การติดตามและประเมินผลด้วยการสังเกตและสอบถามผู้จัดการวัฒนธรรม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของการจัดการวัฒนธรรม เจ้าของทรัพยากรหรือผู้ใช้ทรัพยากร ทำการสรุปผลการดำเนินการร่วมตรวจสอบผลการดำเนินการ และรายงานผลการดำเนินการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมวางแผนพัฒนา

3. การกำหนดคุณสมบัติของผู้จัดการวัฒนธรรม โดยผู้จัดการวัฒนธรรมเป็นได้ทั้งผู้ประกอบการ และสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน มีความสนใจในพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับคนในชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้วัฒนธรรมมาร่วมถ่ายทอดวัฒนธรรม ตระหนัก เห็นความสำคัญและประโยชน์การยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น มีความซื่อสัตย์ต่อสิ่งที่ทำ รู้จริงทั้งวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม มีความภาคภูมิใจวัฒนธรรมของตน มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อทำงานกับส่วนรวม เปิดรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้อื่น สามารถเป็นนักเชื่อมโยงและประสานเครือข่ายความร่วมมือ

4. การยกระดับผู้จัดการวัฒนธรรม ด้วยการพัฒนาองค์ความรู้วัฒนธรรมเชิงลึกและรอบด้าน พัฒนาทักษะการถ่ายทอดวัฒนธรรม สามารถถ่ายทอดความรู้เชิงลึกได้น่าสนใจ การสร้างคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยว ให้ได้เรียนรู้จนสามารถสานต่อกิจกรรมท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้จัดการวัฒนธรรมในชุมชน การพัฒนาทักษะการประสานงานให้เกิดความร่วมมือร่วมถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรม พัฒนาการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เน้นความเป็นกันเอง สร้างความมั่นใจในการคิดและดำเนินการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นด้วยตนเอง

5. การยกระดับการรวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรม ด้วยการศึกษารวบรวมองค์ความรู้ วัฒนธรรม ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนขององค์ความรู้ จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้จัดการวัฒนธรรมได้ทบทวนองค์ความรู้ วางประเด็น วางลำดับ และเนื้อหาในการถ่ายทอดความรู้ และการจัดทำสื่อเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

6. การยกระดับการถ่ายทอดวัฒนธรรม ด้วยการสร้างเครื่องมือเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้วัฒนธรรม อย่างเป็นรูปธรรม จัดนำเสนอด้วยตัวการ์ตูนวางให้ชม จัดทำหนังสือ ภาพถ่าย แผนผัง ตาราง หรือการจัดทำปฏิทินวัฒนธรรมชุมชน การบรรยายให้เห็นถึงภาพรวมของชุมชน เชื่อมโยงความรู้วัฒนธรรมกับกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน การสื่อสารด้วยการบอกเล่าหรือแผนที่กิจกรรมในชุมชนให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมหรือทำกิจกรรมได้ด้วยตนเอง การสร้างความรู้และความเข้าใจกิจกรรมท่องเที่ยว ด้วยการบรรยาย สาธิต ให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ

คอยให้คำแนะนำ ถ่ายทอดความรู้ และตอบข้อซักถามอย่างใกล้ชิด

7. การยกระดับการสร้างการเรียนรู้ ด้วยการจัดลำดับกิจกรรมท่องเที่ยว มีเวลาทำกิจกรรมเต็มที่ สร้างความรู้สึกของคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นในแต่ละกิจกรรม สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จัดทำสื่อภาพประกอบ ตัวหนังสือที่มีความกระชับและเข้าใจง่าย ใช้ประกอบการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวสามารถศึกษาและเรียนรู้ได้เองตามอัธยาศัย การสังเกตพฤติกรรมนักท่องเที่ยวตลอดการทำกิจกรรมท่องเที่ยว การประเมินความสนใจเพื่อพัฒนาวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ การแยกรูปแบบการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มดูงาน และกลุ่มนักท่องเที่ยวให้ชัดเจน ซึ่งมีระดับความต้องการเรียนรู้วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน และการเลือกสถานที่ทำกิจกรรมท่องเที่ยว เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

8. การยกระดับการเตรียมความพร้อมนักท่องเที่ยว ด้วยการสร้างข้อกำหนดข้อควรและไม่ควรปฏิบัติ แก่นักท่องเที่ยว แจกข้อมูลให้นักท่องเที่ยวล่วงหน้าเพื่อสร้างความเข้าใจ การยอมรับ และความตระหนัก เพื่อควบคุมพฤติกรรมและลดผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น และการสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมการอยู่อาศัยของคนในท้องถิ่น เพื่อนักท่องเที่ยวได้เตรียมความพร้อมในการปรับตัว และพร้อมเปิดรับการเรียนรู้

9. การยกระดับการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ด้วยการค้นหาวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม หรือยังคงมีในปัจจุบันที่มีความเป็นเอกลักษณ์มาจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเดิมด้วยการพัฒนาวิธีการถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมและสร้างประสบการณ์ท้องถิ่นที่หลากหลาย การจัดเวลาทำกิจกรรมท่องเที่ยว จัดลำดับกิจกรรม จัดเวลาการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรมอย่างเต็มที่ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้มีทางเลือกตามความสนใจของนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวสัมผัสถึงวิถีชีวิตที่ยังคงดำเนินอยู่จริงของคนในท้องถิ่น สัมผัสประสบการณ์ท้องถิ่นรอบด้าน การสร้างจินตนาการให้เห็นถึงภาพในอดีตผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวสัมผัสวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งโบราณสถาน บ้านเรือนโบราณ วัตถุโบราณ หรือเรื่องราวประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับความเชื่อและศาสนาเพื่อสร้างภาพจำให้นักท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวมีความชัดเจนในเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของตน การจัดกิจกรรมท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ ได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นทุกขั้นตอน เพื่อเพิ่มประสบการณ์เข้าถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น มีขั้นตอนการทำงานไม่ซับซ้อน สร้างความสนใจ อยากเรียนรู้ ทำด้วยตนเอง เกิดความภาคภูมิใจแก่นักท่องเที่ยว

10. การยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้บริบทชุมชน ด้วยการจัดการถ่ายทอดวัฒนธรรมภาพรวมเบื้องต้นก่อนการชมชุมชนโดยรอบ อาจด้วยวิธีการเดิน ปั่นจักรยาน นั่งรถของท้องถิ่น การจัดการถ่ายทอดวัฒนธรรมระหว่างการทำกิจกรรมชมโดยรอบชุมชน ด้วยการให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้โดยอิสระเป็นสำคัญ และมีการสอดแทรกให้ความรู้เป็นระยะ มีจุดแวะเพื่อเปิดโอกาสให้ซักถามอย่างเต็มที่ จัดจำนวนผู้จัดการวัฒนธรรมให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมและตอบข้อสงสัยได้อย่างใกล้ชิด การเชื่อมโยงบริบทชุมชนและวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนกับกิจกรรมท่องเที่ยว เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตและการท่องเที่ยว

11. การยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวการทำอาหารท้องถิ่น วัตถุประสงค์ในการทำอาหารท้องถิ่นมาจากผลผลิตในชุมชนเป็นหลัก เชื่อมโยงอาหารท้องถิ่นกับวิถีการเกษตร หรือวิถีวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน เพิ่มคุณค่าคุณภาพอาหารปลอดภัยและอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เลื่อนนำเสนออาหารตามฤดูกาลของท้องถิ่น สร้างความรู้สึกพิเศษและสัมผัสถึงวิถีการบริโภคอาหารของคนในท้องถิ่นที่เป็นไปตามฤดูกาล การถ่ายทอด

วัฒนธรรมการรับประทานอาหารท้องถิ่นตามวิถีชุมชน เช่น การนั่งพื้นล้อมวง การใช้มือหยิบจับอาหาร และการให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ ทั้งการจัดเตรียมวัตถุดิบ และการปรุงเมนูอาหารท้องถิ่นด้วยตนเอง

12. การยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวพักโฮมสเตย์ ด้วยการถ่ายทอดความรู้การใช้ชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจ เปิดใจ พร้อมเรียนรู้ในวัฒนธรรมที่แตกต่าง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว ด้วยการทำกิจกรรมในการใช้ชีวิตตามปกติเช่นเดียวกับเจ้าบ้าน กิจกรรมท่องเที่ยวของบ้านพักโฮมสเตย์เชื่อมโยงกับกิจกรรมตามวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงประสบการณ์ท้องถิ่นด้วยตนเอง และการให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสะท้อนความประทับใจส่งกลับไปยังเจ้าบ้าน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และการให้กำลังใจ

13. การยกระดับการจัดการวัฒนธรรมให้คงอยู่ ด้วยการจัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เข้าใจง่ายและมีความเป็นรูปธรรม ถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว เยาวชนและคนในชุมชน การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่นักเรียนในสถาบันการศึกษาท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้เยาวชนร่วมค้นคว้าวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถนำมาจัดการรองรับการท่องเที่ยวด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชนในสิ่งที่เยาวชนให้ความสนใจ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวด้วยตนเอง ทั้งการเป็นผู้จัดการวัฒนธรรมทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมด้วยการบรรยาย การนำชม หรือการเป็นผู้ช่วยผู้จัดการวัฒนธรรมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการซึมซับ เรียนรู้ และรับการถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมโดยไม่รู้ตัว พัฒนาฐานคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวคำนึงถึงผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น การนำวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์มาจัดการรองรับการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในการเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ส่งผลต่อความตั้งใจในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องให้คงอยู่คู่ชุมชน และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานหลายภาคส่วนเพื่อร่วมจัดกิจกรรมถ่ายทอดวัฒนธรรม ทั้งกิจกรรมระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับอำเภอ หรือระดับจังหวัด ด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเป็นหลัก

14. การยกระดับการประสานความร่วมมือ ด้วยการผลักดันให้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่า เป็นส่วนหนึ่งในโครงการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อดำเนินโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง การประสานความร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวไปยังกิจกรรมท่องเที่ยวอื่น และเพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชน รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับบริษัทท่องเที่ยวเอกชน ทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารกลาง หรือผู้แปลความให้แก่นักท่องเที่ยวต่างชาติได้เกิดความเข้าใจ เพื่อให้สามารถเข้าถึงความรู้วัฒนธรรมและสัมผัสประสบการณ์ท้องถิ่น

15. การยกระดับการประเมินผลการจัดการวัฒนธรรม การวางระบบการประเมินผลการดำเนินการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม ด้วยการทบทวนเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินการ การสังเกต การสะท้อนผล การประเมินผลการดำเนินการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินการ การประเมินวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสะท้อนถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น และการตัดสินใจหลังการประเมินผล หากผลการประเมินไม่สอดคล้องกับเป้าหมาย และสร้างผลกระทบด้านลบ ต้องทำการวิเคราะห์และตัดสินใจใหม่ร่วมกันอย่างเหมาะสม

16. ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการจัดการชุมชนเพื่อการจัดการวัฒนธรรมรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ควรมี 1) การจัดการรวมกลุ่มคนในชุมชน เพื่อร่วมทำหน้าที่เป็นผู้จัดการวัฒนธรรมและจัดการท่องเที่ยว ด้วยการสร้างความรู้สึกของการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมร่วมกัน 2) การวางเป้าหมายการท่องเที่ยวให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนที่ชัดเจน ไม่ควรให้การท่องเที่ยวนำการพัฒนาทุกเรื่องของการพัฒนาชุมชน 3) การกำหนดผู้รับผิดชอบและการวางบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน การรับบทบาทหน้าที่และเห็นความสำคัญต่อบทบาทตนเอง ส่งต่อและหนุนเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นไปตามเป้าหมายร่วมกัน 4) การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ได้มีส่วนร่วมรับรู้ถึงแนวความคิด เป้าหมาย การจัดการวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อการส่งเสริมให้ตรงกับบริบท สภาพการณ์ และความต้องการของชุมชน 5) การสร้างความตระหนักถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยว เพื่อการมีระดับการไตร่ตรองการตัดสินใจดำเนินการ และการแสวงหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบมากขึ้น 6) การจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองเป็นสำคัญ เรียนรู้ และพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ด้วยการใช้จ่ายเงินของชุมชนที่มีอยู่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวอย่างพึ่งตนเองได้ 7) การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเน้นตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นการสร้างโอกาสการเข้าถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่แท้จริงให้แก่นักท่องเที่ยว 8) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อทบทวนจุดยืน เป้าหมาย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นการก่อเกิดการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ประเมินผลถึงทิศทางที่ผ่านมาเชื่อมโยงสู่ปัจจุบันและการมองภาพอนาคตร่วมกัน 9) การพัฒนาอาชีพหลักที่แน่นอนของคนในชุมชนไม่หวังพึ่งการท่องเที่ยวเป็นหลัก เพราะมีความไม่แน่นอนของช่วงเวลาและจำนวนของนักท่องเที่ยว 10) การจัดการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน จัดงานประเพณีวัฒนธรรมตามวิถีชีวิตของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นความตระหนักและการเห็นคุณค่าในวัฒนธรรม และสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน ส่งผลต่อพฤติกรรมความร่วมมืออนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมชุมชน 11) การจัดระบบการสื่อสารภายในชุมชนอย่างทั่วถึง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การสร้างความตระหนัก ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ส่งผลต่อการร่วมดำเนินการอย่างรับผิดชอบ

สรุปผลวิจัย

การจัดทำแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ด้วยการนำผลการศึกษาและจากการถอดบทเรียนการเรียนรู้การดำเนินการยกระดับจริงในกิจกรรมท่องเที่ยวระหว่างคณะผู้วิจัยและผู้จัดการวัฒนธรรมใน 3 พื้นที่ต้นแบบ ได้แก่ ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จังหวัดสตูล และจังหวัดตราด และจากการประมวลข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญหลังลงพื้นที่ตามเส้นทางท่องเที่ยว 5 เส้นทางใน 7 จังหวัด ผนวกกับการวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถได้แนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ในลักษณะของกระบวนการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม 15 ขั้นตอน โดยให้ความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมของชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรม และเป็นผู้มีบทบาทหลักในการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกและมีส่วนสร้างความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การประเมินศักยภาพในการจัดการวัฒนธรรม นำไปสู่การยกระดับการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ต้องเกิดจากความต้องการของชุมชนที่ต้องการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการวัฒนธรรมของตนเอง ด้วยการจัดการของกลุ่มสังคมให้เป็นไปอย่างมีระบบและเกิดการดำเนินงานกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา หลาวทอง ภรณี หลาวทอง และวิสันต์ ประเสริฐศรี (Laothong, Laothong, & Prasertsri, 2012) การพัฒนาและการจัดกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และธรรมชาติอย่างยั่งยืน กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการบริหารจัดการด้านบุคลากร ด้านกายภาพ ด้านการตลาด และมีการประเมินความเป็นไปได้ของกลุ่ม ส่งผลต่อความต้องการรวมกลุ่มของกลุ่มเครือข่าย ได้แก่ 1) ความสำเร็จและขีดความสามารถทางการแข่งขัน 2) การรวมสมาชิกและการจัดตั้งกลุ่ม 3) การสร้างความเข้มแข็งของการรวมกลุ่ม กระบวนการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม การติดตามและประเมินผลกิจกรรมยกระดับการจัดการวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้สมาชิกของชุมชนที่มีความต้องการจัดการวัฒนธรรมร่วมมือกันรวบรวมองค์ความรู้ของทรัพยากรที่ต้องการพัฒนา นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนา กำหนดกิจกรรม วางแผนการดำเนินงาน ดำเนินการตามแผนการดำเนินงานการพัฒนา พร้อมติดตามผลการพัฒนา เพื่อยกระดับให้เกิดการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ซึ่งตรงกับแนวคิดของ ธนิช เลิศชาญฤทธิ (Leadchanrich, 2011: 19) ที่ได้ให้ความหมายของการจัดการวัฒนธรรม เป็นการค้นหา การรักษาและการใช้คุณค่าและความหมายของวัฒนธรรมให้ตอบสนองความต้องการของสังคม ชุมชนและความเป็นมนุษย์ โดยผ่านกระบวนการประเมินความสำคัญ (assessing significance) การวางแผนการจัดการ (planning for management) และการกำหนดรายการจัดการ (management program) การยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งการทบทวนวัฒนธรรมร่วมกันของคนในชุมชน สร้างความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกันของชุมชน เริ่มจากการร่วมรับรู้ (perception) ร่วมตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและทรัพยากรที่เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน (awareness) และร่วมภูมิใจหรือรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตน (sense of belonging) มีส่วนสำคัญต่อการสร้างชุมชนให้สามารถร่วมรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนให้คงอยู่ต่อไป และควรยึดแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นและการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ดังงานวิจัยของทิพย์สุดา พุฒจรรย์ (Putjorn, 2013) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด ซึ่งนักวิจัยร่วมกับชมรมนำเที่ยวได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและได้ดำเนินงานพัฒนาร่วมกัน เช่น กิจกรรมพัฒนาการบริหารจัดการชมรม การทดลองจัดการที่พักในชุมชน และการกระตุ้นจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่คนในชุมชน และมีการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย หลักการเป้าหมาย กระบวนการจัดการ กระบวนการพัฒนา การประเมินผล ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยภายนอกชุมชนสนับสนุน เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน ทั้งด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น แต่ละกิจกรรมท่องเที่ยว มีผู้ร่วมจัดการวัฒนธรรมหลายคน เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ทั้งการกำหนดผู้ทำหน้าที่

ถ่ายทอดวัฒนธรรม เป็นนักสื่อความหมายในชุมชน และผู้จัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม โดยการใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมมาจัดเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว เพื่อให้กลไกการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งของการอนุรักษ์วัฒนธรรม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ฌ็องจ็อง ทงดี และคณะ (Tongdee et al., 2010) ที่พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับกระบวนการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้สมดุลกัน ระหว่างเศรษฐกิจและสังคม ควรมีกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย แนวทางการยกระดับการจัดการ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ให้ความสำคัญต่อการยกระดับผู้จัดการวัฒนธรรม ให้มีความพร้อม ในการทำหน้าที่ทั้งการรวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรม การถ่ายทอดวัฒนธรรม และการคงอยู่ของวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ ปราณี เอี่ยมลออภักดี (Eamlaorpakdee, 2005) ที่กล่าวว่า การสร้างประสบการณ์ ท้องถิ่นควรมุ่งเน้นนำเสนอประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งการสร้างการรับรู้ความรู้สึก พฤติกรรมและคุณค่า แก่นักท่องเที่ยว บนพื้นฐานของความรู้และความเข้าใจในสินค้าและบริการท่องเที่ยว ประสบการณ์การท่องเที่ยว นอกจากการเป็น Functional experiences สร้างความพึงพอใจต่อการบริการหรือการท่องเที่ยวที่ได้รับ โดยคำนึงถึง ความคุ้มค่าของเงินแล้ว ยังเป็น Social experiences สร้างคุณค่าที่นักท่องเที่ยวได้รับและได้มีส่วนร่วม และเป็น Emotion experiences สร้างความรู้สึกและคุณค่าที่นักท่องเที่ยวได้รับเมื่อเลือกทำกิจกรรมท่องเที่ยวแล้ว รู้สึกว่ามีความแตกต่างจากที่อื่นที่เคยสัมผัส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zare (2019: 316) ที่ได้ศึกษาอิทธิพล ทางวัฒนธรรมกับความทรงจำจากประสบการณ์ท่องเที่ยว โดยวัฒนธรรมของชาวอิหร่านซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ แตกต่างได้ส่งผลต่อการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวได้น่าจดจำ ทั้งการอยู่ร่วมกัน การมีอิสระ การควบคุม ความเป็นธรรมชาติ ความยืดหยุ่น ซึ่งมีความโดดเด่นอย่างมาก และการสร้างประสบการณ์ท้องถิ่นให้นัก ท่องเที่ยว จะสามารถสร้างความจดจำและความประทับใจที่ดีให้นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ Seyfi, Hall, & Rasoolimanesh (2020: 341) ที่ได้สำรวจประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่น่าจดจำของนักท่องเที่ยวชาวปารีส โดยสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การดึงดูด การทำอาหาร และคุณภาพของการบริการให้นักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อผู้จัดการวัฒนธรรมทั้งผู้ประกอบการ กลุ่มสังคม หรือชุมชน ประกอบด้วย 1) การยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ผู้จัดการวัฒนธรรมควร ทำการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการตนเอง ทั้งองค์ความรู้ที่มี ผู้ทำหน้าที่และวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรม การ จัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงประสบการณ์ท้องถิ่น และการจัดการคงอยู่ของวัฒนธรรม เพื่อให้ รู้ถึงจุดที่ควรปรับปรุง หรือพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง 2) การถ่ายทอดวัฒนธรรม ควรสร้างระบบการประสาน การทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมระหว่างมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และผู้จัดการวัฒนธรรม ให้มีส่วนร่วมถ่ายทอด ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และสามารถลดข้อจำกัดของศักยภาพการถ่ายทอดวัฒนธรรม เป็นการหนุนเสริม สอดประสาน การร่วมถ่ายทอดความรู้ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างแท้จริง 3) กิจกรรมยกระดับการจัดการ วัฒนธรรมควรเกิดจากความต้องการของเจ้าของวัฒนธรรม ที่เห็นคุณค่าของสิ่งที่ทำว่าจะเกิดผลดีต่อตนเอง ต่อชุมชนก่อนลงมือทำ เพื่อให้การยกระดับเกิดประโยชน์สูงสุด 4) การดำเนินการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม ควรเป็นการเสริม หรือเพิ่มเติม มากกว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อการคงอยู่ของอัตลักษณ์ ของชุมชน 5) กระบวนการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม ควรมีการวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบ

และการประเมินผลเพื่อให้เกิดการพัฒนาได้จริง และสามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลง ผลกระทบระหว่าง การดำเนินการตามกระบวนการ เพื่อไม่ให้เกิดอุปสรรคในการยกระดับการจัดการท่องเที่ยว 6) การมีส่วนร่วมของ ชุมชน เป็นแรงกระตุ้นและแรงผลักดันให้การยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเกิดความสำเร็จ ควรสร้าง กระบวนการให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ทรัพยากร ร่วมวางแผนการทำงาน ร่วมดำเนินการ และร่วม ติดตามประเมินผลกิจกรรมที่เกิดขึ้น

2. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภายนอกสนับสนุนหรือส่งเสริมให้เกิดการยกระดับการจัดการ วัฒนธรรม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเป็น พี่เลี้ยงให้กับผู้จัดการวัฒนธรรมให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม เริ่มจากการเรียนรู้ ร่วมกัน พัฒนาสู่ความพร้อมในการจัดการยกระดับด้วยตนเองของผู้จัดการวัฒนธรรม 2) หน่วยงานภายนอก ควรให้ผู้จัดการวัฒนธรรมทั้งผู้ประกอบการ กลุ่มสังคม หรือชุมชน เป็นผู้ตัดสินใจเลือกแนวทางการยกระดับการจัดการ วัฒนธรรมด้วยกลไกการมีส่วนร่วมอย่างอิสระ อันจะมีผลต่อความพร้อม ความต้องการ และร่วมดำเนินการยกระดับ การจัดการวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง 3) การยกระดับการจัดการวัฒนธรรม ไม่มุ่งเน้นเฉพาะเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เชิงประสบการณ์ท้องถิ่น แต่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และการคงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ เพื่อให้วัฒนธรรม ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง และคงคุณค่า โดยให้กลไกการท่องเที่ยวมีส่วนขับเคลื่อนเพื่อการหนุนเสริมการคงอยู่ ของวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะต่อการนำแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เชิงประสบการณ์ท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ ควรทำการศึกษาแนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมให้เกิด ความเข้าใจ ทั้งหลักการ กระบวนการ และแนวทางต่าง ๆ เลือกใช้แนวทางการยกระดับการจัดการวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย บริบทของพื้นที่ ความเป็นไปได้ โดยเลือกนำมาเป็นแนวทางเบื้องต้นก่อนนำมา ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม การกำหนดสิ่งที่ต้องการยกระดับหรือพัฒนาให้ดีขึ้น ควรผ่านการวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ให้ชัดเจน เลือกดำเนินการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมของกิจกรรมท่องเที่ยวเรื่องใด เรื่องหนึ่ง ทดลองทำการยกระดับตามแนวทางที่ได้ศึกษาอย่างเข้าใจ ในวิธีการที่ประยุกต์ให้เหมาะสม แล้วจึง ประเมินผลการดำเนินการ เพื่อการพัฒนาต่อ หรือการทดลองซ้ำ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ โดยชุมชน สามารถใช้ผลลัพธ์ของการวิจัยนี้เป็นแนวทางเบื้องต้นไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวของตนอย่างมีเป้าหมายชัดเจน และสอดคล้องกับทรัพยากรในท้องถิ่น รวมทั้งตอบสนองความต้องการของตลาดท่องเที่ยว

4. ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการยกระดับการจัดการ วัฒนธรรม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อนำผลการศึกษามาทำการสังเคราะห์ วิเคราะห์ให้ได้รูปแบบการยกระดับการจัดการวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย และสามารถเป็นทางเลือกให้ ผู้สนใจศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ยกระดับได้จริงอย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ตน และควรศึกษาการยกระดับ การจัดการวัฒนธรรมให้คงอยู่จากหลายพื้นที่ ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการรักษาทุนวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน รวมทั้งเป็นแนวทางสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งแก่วัฒนธรรมท้องถิ่น ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2561 และมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ให้คำแนะนำตลอดกระบวนการวิจัย รวมทั้งได้รับความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานใหญ่ สำนักงานแต่ละจังหวัด ผู้จัดการวัฒนธรรมในท้องถิ่น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละจังหวัด จึงส่งผลให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ทั้งนี้ ความเห็นในรายงานผลการวิจัยเป็นของผู้วิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

References

- Chainok, Prapatchai. (2010). **Guidelines for The Development of Cultural Tourism: A Case Study of Ban Dansai, Dansai District, Loei Province** (แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาร้านด้านซ้าย อำเภอด้านซ้าย จังหวัดเลย). Master's dissertation, Loei Rajabhat University, Loei, Thailand.
- Eamlaorpakdee, Pranee. (2005). Experiential Marketing : Customer Experience (การตลาดประสบการณ์ : ประสบการณ์ลูกค้า). **University of the Thai Chamber of Commerce Journal**, 25(2): 19-28.
- Jittangwattana, Boonlert. (2005). **Tourism Industry** (อุตสาหกรรมท่องเที่ยว). Bangkok: Thammasat University Book Store.
- Kuiarpai, Kritsada. (2010). **Cultural Tourism : Case study of Ban Luang Nuea, Luang Nuea Sub-district, Doi Saket District, Chiangmai Province** (การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาบ้านหลวงเหนือ ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่). Master's dissertation, Chiangmai University, Chiang Mai, Thailand.
- Laothong, Atchara, Laothong, Poranee, & Prasertsri, Wison. (2012). **The Participatory Action Research Strategies to Develop and Manage a Network of Community Enterprises, Sustainable Tourism, Culture and Nature in the Lower Northeastern** (การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาและการจัดกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และธรรมชาติ อย่างยั่งยืนกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ). Bangkok: National Research Council of Thailand.
- Leadchanrich, Thanik. (2011). **Cultural Resource Management** (การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม). Bangkok: Princess Maha Chaki Sirinthon Anthropology Centre.
- Netirangsiwatchara, Apiradee. (2011). **The Study of Cultural Creation Model based on River Basin of Korat Plato to Manage Cultural Tourism Activities** (การศึกษารูปแบบการรังสรรค์ วัฒนธรรมลุ่มน้ำของที่ราบสูงโคราชสู่การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม). Nakhon Ratchasima : Nakhon Ratchasima Rajabhat University.
- Phomnimitkul, Kesaraporn, Putjorn, Tipsuda, & Vechpong, Thitima. (2018). **Cultural Management for Local Experience Tourism under The LINK Project** (การจัดการวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ภายใต้โครงการ The LINK). Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Putjorn, Tipsuda. (2013). **Participatory Action Research in Community - Based Tourism Management for Sustainable Community Development at Salakkhok, Trad Province** (การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด). Doctoral dissertation, Silpakorn University, Nakhon Pathom, Thailand.

- Seyfi, S., Hall, C. M., & Rasoolimanesh, S. M. (2020). Exploring Memorable Cultural Tourism. **Journal of Heritage Tourism**, 15(3): 341-357. [Online]. Retrieved August 31, 2020 from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1743873X.2019.1639717?src=recsys>
- Timdang, Phattaraporn. (2011). A Model of the Experiential Marketing for Foreign Tourists (โมเดลการตลาดเชิงประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ). **Journal of the Association of Researcher**, 16(3): 92-94.
- Tongdee, Nattinee, et al. (2010). **Cultural Tourism Management based on River Basin Civilization at Korat Plateau Life Style for Tourism Value Added and Local Cultural Identity Conservation (การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอารยธรรมลุ่มน้ำบนฐานวิถีชีวิตที่ราบสูงโคราชเพื่อมูลค่าทางการท่องเที่ยวและรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น)**. Nakhon Ratchasima: Nakhon Ratchasima Rajabhat University.
- Zare, S. (2019). Cultural Influences on Memorable Tourism Experiences. **Anatolia: an International Journal of Tourism and Hospitality Research**, 3(30): 316-327. [Online]. Retrieved August 31, 2020 from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13032917.2019.1575886>